

ПО СЛЕДИТЕ НА ЕДНА ОСТАРЯЛА ГРЪЦКА ЗАЕМКА В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Христина Дейкова

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“,
Българска академия на науките

hristina.deykova@gmail.com

Резюме. Обект на анализ в доклада е гръцката заемка *харокѝп* прил., *харокѝпа* същ. ж. р. (< гр. *χαροκόπος* м. р. ‘веселяк, гуляйджия’), която е рядка и остаряла дума и не се употребява в съвременния език, но се среща в творчеството на писатели от XIX в. Двете форми на думата са включени в „Речника на българския език“ на Н. Геров, но с различни значения – ‘сръчен, похватен’ и ‘засмяна, приказлива жена’, които са доста отдалечени едно от друго. В работата се проследяват установените форми и употреби на думата в по-широк контекст и се застъпва тезата, че значението ‘сръчен, похватен’ в „Речника“ на Геров е недостоверно и е резултат от грешка, която се мултиплицира и в други писмени източници.

Ключови думи: *гръцки заемки в българския език; редки и остарели думи; речници; семантично тълкуване*

В балканския пласт лексика в българския език има множество гърцизми, прониквали в течение на столетия по различни пътища – както по книжовен път, още от старобългарския период и през последващите периоди, така и по устен път в резултат на многовековни интензивни социални, културни и езикови контакти между българи и гърци. Обект на анализ в настоящата работа е една рядка и остаряла гръцка заемка, която е била част от живата народна реч в миналото и макар да е излязла от употреба в съвременния език, може да бъде срещната в творчеството на някои възрожденски автори. Гръцкият произход на думата е безспорен, но нейната употреба и посочените в източниците значения поставят някои въпроси, на които ще се опитаме да дадем отговор в настоящото изложение.

В „Речника на българския език“ на Н. Геров откриваме думата *харокѝп*, *-па*, *-по*, определена като прилагателно и тълкувана ‘комуто иде отръки, каквото и да хване, все го свършва’ в пример: *харокопо девойче* (Геров / Gerov 1978, 5: 488). На друга страница се натъкваме на думата *харокѝпа*, определена като съществително от ж. р. и тълкувана ‘засмяна, хоратлива, приказлива жена’ (Геров / Gerov 1978, 5: 506), като и при двете думи липсва бележка *Гр.*, каквато обикновено се привежда при гръцките заемки в този речник. В „Речника на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век“ (по-нататък РРОДД) е включена формата *харокѝп* прил. диал., тълкувана ‘сръчен, похватен’, с илюстративен контекст: ... *чувах баща си да приказва за майка ми каква била харокопа и как го направила да стане човек* (П. Р. Славейков) (РРОДД / RRODD 1974: 543). От Възрожденския архив в Института за български език става ясно, че думата е ексцерпирана от втори том на „Избраните произведения“ на П. Р. Славейков, издаден през 1956 г. (Славейков / Slaveykov 1956, 2: 23). В Диалектния архив и в Архива на Секцията за българска етимология в Института за български език откриваме следните варианти: *харакѝп* ‘сръчен’ (Габрово) (СпБАН / SpBAN 56: 84), *харокѝп* ‘сръчен, похватен’ (Славейков / Slaveykov 1978, 2: 760) и *хурукѝпъ* ‘засмяна, хоратлива, приказлива жена’ (Котел) (СБНУ / SbNU 15: 192). От тези данни става ясно, че думата е извлечена все от писмени източници, вкл. от съчиненията на П. Р. Славейков, а не от теренни материали. Вариантът от Котел *хурукѝпъ* ‘засмяна, хоратлива, приказлива жена’ е от „Материал за български речник от Котел“, събран от З. В. Собаджиев и публикуван в XV том на „Сборник за народни умотворения, наука и книжнина“, издаден през 1898 г. (Собаджиев / Sobadzhiev 1898: 192), а *харакѝп* ‘сръчен’ от Габрово е включен в речника към публикуваното в „Списание на Българската академия на науките“ през 1937 г. изследване на Л. Милетич за речника и фразеологията на източните български говори (Милетич / Miletich 1937: 84).

Етимологичната връзка между всички тези форми не подлежи на съмнение. Те трябва да се изведат от гр. *χαροκόπος* същ. от м. р. в димотики ‘веселяк, гуляйджия’, което е от *χαροκόψω* ‘веселя

се, забавлявам се; гуляя'. Пряко от гръцката форма трябва да се изведе формата у Геров *хорокòна*, същ. от ж. р. 'засмяна, хоратлива, приказлива жена', което е с асимилация $a - o > o - o$ от **харокòна*, същ. ж. р. със семантичен развой 'веселячка, гуляйджийка' > 'весела, засмяна, приказлива жена'. От *хорокòна* с редукция $o > u$ и $a > \text{ъ}$ в неударена позиция е формата *хурукòпъ* от Котел, документирана, както посочихме по-горе, още през 1898 г., преди издадения през 1904 г. пети том от „Речника“ на Н. Геров.¹ Формите *харокòп*, *-а*, *-о* в този речник и *харакòп* от Габрово са вторично адективирани от **харокòна*, осмислено на българска почва като субстантивизирано прилагателно. Вариантът *харакòп* е с асимилация $a - o > a - a$ от *харокòп*. Съмнение обаче поражда значението 'комуто иде отръки, каквото и да хване, все го свършва' в примера *харокопо девойче* у Геров и съответно 'сръчен, похватен' от Габрово и в посоченото издание на съчиненията на П. Р. Славейков². Възможно е да се допусне, с по-малка степен на вероятност, семантичен развой 'весел' > 'който се весели, забавлява' > 'който приема всичко леко, с усмивка и затова води лесен живот' > 'комуто всичко се удава лесно' > 'комуто всичко иде отръки, сръчен, похватен', но включването на отделни места у Геров на формите *харокòп* прил. 'комуто иде отръки, каквото и да хване, все го свършва', при това само в пример *харокопо девойче*, и *хорокòна* същ. 'засмяна, хоратлива, приказлива жена' буди съмнение относно значението на *харокòп*, което може да се тълкува и като 'весело (засмяно, приказливо)' девойче. Съмненията ни се засилват и поради още един факт. Етимологията на думата се изяснява от М. Филипова-Байрова в статия, озаглавена „За някои редки и остарели думи от гръцки произход в български език“, в която е включена думата *харакòна* ж. рядко, тълкувана 'весел, забавен' в същия илюстративен контекст от П. Р. Славейкова като в РРОДД, но в по-различен синтактичен вариант: *чувах баща си да приказва за майка ми каква била харакòна, ъма го направила да стане човек*. Думата се извежда от нгр. дим. *харакòпос* от *харакòпъ* 'веселя се, забавлявам се', за което се цитира етимологичният речник на гръцкия език на Андриотис (Филипова-Байрова / Filipova-Bayrova 1973: 284). Тъй като на същото място в речника откриваме правилния гръцки етимон *харокòпос*, от сргр. *харокòпос*, а то от гл. *харокòпъ*, еднакъв по значение с *διασκεδάζω πολύ* 'развличам, забавлявам, веселя (много); развличам се, забавлявам се, веселя се (много); гуляя, пирувам (много)' (*Ἀνδριώτης / Andriwths* 1967: 422)³, а и във всички проучени от нас издания на съчиненията на П. Р. Славейков, вкл. в най-рано публикуваното от 1956 г.⁴, в което открихме въпросния текст, формата е *харокопа*, а не *харакòпа*, предполагаме, че в случая е допусната печатна грешка, която е повлияла и на грешното изписване на гръцката дума.⁵ Тук озадачава и по-различният съюз *ъма = ама* 'но' вместо *и*, който не е съединителен, а съпоставителен и предполага някакво различие или противоречие между двете синтактични единици, т.е. би било странно значението на *харокопа* да е 'сръчна, похватна', *ъма го направила да стане човек*. Интересното в случая е, че в бележка под линия Филипова-Байрова уточнява: „материалът е събран главно от Речника на редките, остарели и диалектни думи в български език (Ст. Илчев, А. Иванова, А. Димова и М. Павлова), който рецензирах неотдавна и в момента

¹ Както е известно, четвъртият и петият том на „Речника“ са издадени под редакцията на Т. Панчев, съответно през 1901 и 1904 г., след смъртта на Н. Геров през 1900 г. Не е изключено формата *хорокòна* 'засмяна, хоратлива, приказлива, жена', поради идентичното си тълкуване с *хурукòпъ* от Котел, да е взета от СБНУ и добавена в словника на петия том на „Речника“ в нормализирана, нередуцирана форма.

² Издаденията на съчиненията на П. Р. Славейков от края на 60-те години и 70-те години на ХХ в. са снабдени обикновено със списък на редки и остарели думи в творбите му. Така например в списъка в третия том от „Съчинения в осем тома“, включващ автобиографични творби, биографии и исторически очерци, в който на 81 с. се намира цитираният по-горе текст в РРОДД, където е употребена думата *харокопа*, е отбелязана думата *харокоп* диал., тълкувана 'сръчен, похватен' (Славейков / Slaveykov 1979, 3: 541). В четвъртия том от „Съчинения. Пълно събрание“, съдържащ хумористични и сатирични творби, приложеният списък в края на изданието включва съчетанието *харокопа жена*, тълкувано 'засмяна, приказлива жена' (Славейков / Slaveykov 1973, 4: 755), но за съжаление не успяхме да открием конкретния контекст в тома, в който то е употребено.

³ В РРОДД 1974: 543, също е посочен точният етимон *харокòпос*.

⁴ В това издание за първи път е публикуван автобиографичният текст „Куку Миню и гьдуларят“ от необнародваните спомени на П. Р. Славейков, в който се намира илюстративният контекст, отнасящ се до майката на твореца.

⁵ Възможно е авторката да е изписала погрешно гръцките форми *харакòпос* и *харакòпъ* вм. *харокòпос* и *харокòпъ*, подведена от произвеждащата за гръцкия глагол дума *харá* 'радост, веселие', посочена от Андриотис под *харокòпъ* на същото място в речника, или пък на самата нея да ѝ е била известна подобна гръцка разговорна форма.

е под печат“ (Филипова-Байрова / Filipova-Bayrova 1973: 279)⁶. На този етап остава неясно кой е автентичният първоначален вариант, защото във всички издания от 1956 до 1979 г., които успяхме да прегледаме, съюзът е *и*, но е напълно възможно при издаването на необнародваните спомени на П. Р. Славейков съюзът *ѐ*ма да е бил заменен с *и* при частичното осъвременяване на текста. Дори обаче оригиналният съюз да е бил *и*, по-вероятното значение на думата е ‘весела, забавна (приказлива)’ или пък ‘веселячка, шегаджийка (приказливка)’. Допускаме, че тълкуването в РРОДД като ‘сръчен, похватен’ е повлияно от включеното у Геров *харокѓп*, тълкувано според нас неточно ‘комуто иде отръки, каквото и да хване, все го свършва’. Вероятно даденото от Л. Милетич подобно значение също е в резултат от направена справка в „Речника“ на Геров, тъй като при тази дума в речниковия материал в СпБАН (56: 84) липсва илюстративен контекст. Не такъв е случаят с формата от Котел със значение ‘засмяна, приказлива жена’, включена в материалите на Собаджиев, издадени през 1898 г., преди издаването на петия том от „Речника“ на Геров през 1904 г. Най-вероятно значението ‘сръчен, похватен’ на *харокоп*, включено в списъците с редки и остарели думи към томове от Славейковите „Събрани съчинения в осем тома“ от 1978 г. (том 2, с. 760) и 1979 г. (том 3, с. 541, включващ и автобиографичната творба, от която е цитираният по-горе текст), е взето от издадения вече по това време „Речник на редки, остарели и диалектни думи“, който съставителите са ползвали.

В студията си „Народно-разговорна лексика и фразеология в творчеството на П. Р. Славейков“ Цв. Македонска отбелязва думата *харокопа* (*харокѓпос* ‘веселяк’) сред гръцките думи от разговорната лексика, която е широко застъпена в творчеството на П. Р. Славейков (Македонска / Makedonska 1967: 114)⁷. Това ни подтикна да потърсим различни употреби в по-широк контекст у П. Р. Славейков, а и у други възрожденски автори. Оказа се, че няколкото употреби, които успяхме да открием благодарение най-вече на електронния архив на Секцията за българска лексикология и лексикография в Института за български език⁸, са основно от творчеството на П. Р. Славейков. Една от тях е в повестта „Невенка, болярска дъщеря“, побългарена от Ст. Захариев с участието на П. Р. Славейков (Леков / Lekov 1970: 38). Ето и кратък откъс от тази повест⁹ според първото ѝ издание от 1867 г.:

(понеже отъ памти-вѣка ся почитала Българската столица за жилище на красотѣтѣ и мжжеството) но никоя хубавица не можяла да ся сравни съ Невенкѣ, тя била отъ всички по-нѣжна, по-харокопа и по-прѣлестна... (подч. мое – Х. Д.) (Захариев, Славейков / Zahariev, Slaveykov 1867: 6).

Очевидно е, че в този контекст, в който се говори за красотата и привлекателността на Невенка, *харокопа* не би могло да означава ‘сръчна, похватна’. Потвърждение на това ни дава следващо издание на повестта от 1883 г. В него *харокопа* е заменено с домашната дума *драголибна*:

(понеже отъ памти-вѣка ся почитала Българската столица за жилище на красотѣтѣ и мжжеството) но никоя хубавица не можяла да ся сравни съ Невенкѣ, тя била отъ всички по-нѣжна, по-драголибна и по-прѣлестна... (подч. мое – Х. Д.) (Захариев, Славейков / Zahariev, Slaveykov 1883: 6).

Остарялата дума *драголибна* е вариант на *драголиѓбна*, като и двете са включени в „Речника на българския език“, където се тълкуват по следния начин: 1. ‘Мил, обичлив, приятен’, срв.

⁶ Малко е вероятно самата Филипова-Байрова да е приспособила текста така, с диалектния редуциран вариант *ѐ*ма на съюза *ама*, който П. Р. Славейков използва като носител на източнобългарски говор. По-вероятно ни се струва авторите на РРОДД на един финален етап да са променили текста според изданието на избраните произведения на П. Р. Славейков от 1956 г.

⁷ Авторката пояснява: „Като част от народно-разговорния език ние схващаме и широко навлезлите в езика ни турцизми и гърцизми, макар че мнозина от възрожденските книжовници са водили упорита борба за прогонването им“ (Македонска / Makedonska 1967: 73). Тя припомня, че Славейков е изучавал гръцки и турски език още от дете, а по-късно след упорити занимания овладява добре двата езика. След преместването си в Цариград значително разширява познанията си по тези езици, като дори е превеждал и препечатвал статии от турски или гръцки вестници (Македонска / Makedonska, op. cit.: 106).

⁸ Изказвам специална благодарност на колегите от Секцията за лексикология и лексикография за съдействието, което ми оказаха за необходимите справки.

⁹ Тук и по-долу в цитираните трудове запазваме правописа на П. Р. Славейков в случаите, когато са ползвани оригиналите.

Присъствието на това **драголюбно и нежно същество** тук разля чаровна радост (Ив. Вазов); 2. 'Който изразява или проявява приветливост, благоразположение, доброта'; 3. 'Който доставя радост, удоволствие; приятен, хубав', срв. *Черният шар прилягаше чудесно на лицето ѝ с профил на една харита, той го отваряше още по-бяло и драголюбно* (Ив. Вазов) (РБЕ онлайн / RBE online). Смятаме, че в цитирания по-горе контекст от повестта *драголюбна* е употребено в третото от посочените в РБЕ значения 'който доставя радост, удоволствие; **приятен, хубав**', което от своя страна съответства на посоченото като преносно и разговорно трето значение на *весел* 'който с вида си предизвиква радостно настроение, създава удоволствие; **приветлив, приятен**' (РБЕ онлайн / RBE online). Можем да заключим, че гръцката заемка *харокопа* прил. ж. р. в повестта е употребена с преносно значение 'приветлива, приятна, хубава', което може да се изведе от първичното 'весела'. Прилагателните *весел, приветлив и приятен* се сочат обикновено в един синонимен ред, в който *весел* влиза именно с преносното си значение (Нанов, Нанова / Nanov, Nanova 1987: 29; вж. и Инфолекс. Синоними. Весел / Infolex. Sinonimi. Vesel).

Попаднахме на още три употреби на думата *харокоп* в личното творчество на П. Р. Славейков, като и трите са от хумористични и сатирични текстове, публикувани в издаваните от него в „Гайда“, в. „Шутош“ и в. „Остен“. Цв. Македонска обръща внимание на това, че често писателят употребява гръцки заемки в творчеството си като „средство за създаване на хумор“, като обобщава, че в „хумористичните и сатиричните творби на Славейков турцизмите и гръцизмите имат особена стилистична функция“ именно защото той ги използва обикновено с хумористична и сатирична цел (Македонска / Makedonska 1967: 114 – 115). Най-рано засвидетелстваният пример е от в. „Гайда“:

Търново. – Окайвами Търновци за тѣхното безумѣстно съчувствие към онуй Гръцко хърцало в' града им, и за равнодушието им към черковния наш народен въпрос в' това толкоз сгодно врѣме. До кога ще са намѣрвами в' туй жалостно положение дѣто да нѣмами да съобщим на читателитѣ си нѣщо благоприятно, нѣщо народополезно и от това мѣсто от което толкоз са очяква?! Да не сякат нашитѣ читатели, че Гайдата от злорадост или от нѣкакво си причудливо пристрастие си е зела като обичай за Търново само неприятни слухове да издава. Не. Гайдата е отколѣ готова да прогласи похвалната им постѣпла, но при сичкото ни присърце, какво да сторим, като от Търново ни една добра свирня, ни една харокопа нѣсен не е стигнала до Гайдата (подч. мое – Х. Д.) (Гайда 1863, 4: 28).

Очевидно е, че Славейков тук използва образен, метафоричен език и значението на *харокопа* в съчетанието *харокопа песен* трябва да се тълкува 'весела, радостна' (песен), т.е. отрадна, приятна, положителна, оптимистична (новина), както става ясно и от текста по-горе за това, че вестникът не може да съобщи нищо благоприятно на читателите си. Сравни във връзка с това тълкуване синонимите на *весел – радостен, отраден* (книж.), *оптимистичен, жизнерадостен* (Нанов, Нанова / Nanov, Nanova 1987: 29; вж. и Инфолекс. Синоними. Весел / Infolex. Sinonimi. Vesel).

С преносно значение 'приветлив, приятен, добър' е употребено прилагателното *харокоп* в текста „Кой е този Шутош“, публикуван в бр. 1, с. 1, на хумористичния вестник „Шутош“ през 1873 г.:

*Да разправяме за тези светли жители на Олимп какви са били и какво са правили, отишло би твърде далеко, по-добре да кажем изкъсо, че ако и **богове**, но като гръци те **не били по-харокопи** и от самите онези, над които богували, т.е. правели, щото щели; карали ся помежду си, биели ся, лъжели ся един други, а че лъжели и обожателите си многочастно и многообразно (подч. мое – Х. Д.) (Славейков / Slaveykov 1978, 2: 394).*

Сравни за това тълкуване и значението на *приветлив* 'който проявява, показва благоразположение, доброжелателност, добро отношение към другите; мил, дружелюбен' (РБЕ онлайн / RBE online), което съответства точно на тази употреба.

В сатиричния текст „Новите чудесии“¹⁰, публикуван във в. „Остен“, бр. 9, 1879 г., с. 1 – 3, откриваме още една употреба на прилагателното *харокоп*:

¹⁰ Текстът е провокиран от възмущението на П. Р. Славейков по повод на една сръбска дописка, в която се говорело за мюсюлмански пратеници от България, които отишли да молят сръбските власти да се преселят там, принудени „от несносните отношения на българите“ към тях, при това по същото време, когато в сръбските земи е имало размирици от страна на „арнаутските мюсюлмани“, а сърбите са отвръщали на това с безпощадни боеве.

Но не са само тези, нито таквизи само мюсюлманско причудливи чудесии и лудории, които стават в Белград и служат за предмет на дописки от таквиз *харокопи дописници* като тогоз, който е писал дописката, за която е реч. Способният да бълнува само за едно ли бълнува? Този, който може да мири в съвестта си таквиз противоположности за мюсюлманските нападения и преследвания и да говори за тях пред света, мъчно ли му е да скрои, да измисли и да проповядва за други още таквиз неимоверности? (подч. мое – Х. Д.) (Славейков 1973, 4: 649).

Целият текст е пропит със сарказъм и ирония, което личи както от заглавието, така и от възклицания в текста като „Не е ли това за чудо и помен? Не е ли за диво и за приказ?“. И употребата на *харокопи* тук е иронична, но е трудно да се посочи с какво точно значение. Сравни други иронично употребени епитети в текста: „И *честити* били *свесните* дописници из Белград ...и *усърдни* се показали...“. Героят е наречен още „клетият дописник“, който е имал „сън лъжовен“, а написаното от него е „плод на разстроеното въображение на дописника из Белград“. В общи линии в такова стилистично обкръжение е употребено и прилагателното *харокопи* като определение на дописници. Може да се предположи, че е иронична употреба на думата с преносно значение ‘забавен, духовит, който забавлява, развеселява’ от първично ‘весел’. Възможно е обаче значението тук да е ‘който възбужда смях, смешен, смехотворен, несериозен’, употребено пренебрежително в резултат от развой ‘весел’ > ‘който развеселява, възбужда смях, смешен’. Сравни и един от посочените синонимни редове на *весел*: *комичен – смешен – шеговит – смехотворен – хумористичен – сатиричен* (Инфолекс. Синоними. Весел / Infolex. Sinonimi/ Vesel). Ако се приеме значението ‘сръчен, похватен’ за достоверно, думата би могло да е употребена иронично и с това значение, но това е малко вероятно, при положение че във всички други случаи Славейков употребява думата със значение ‘весел, забавен’, ‘весел, радостен’ и с преносни значения като ‘приветлив, приятен, хубав’, ‘приветлив, приятен, добър’.

Нашата хипотеза е, че думата *харокоп*, *-на*, *-но* прил. ‘комуто иде отръки, каквото и да хване, все го свършва’ в „Речника“ на Геров е представена с недостовременно значение, изтълкувано невярно въз основа на съчетанието *харокопо девойче*, което е твърде недостатъчен контекст. Вероятно авторите на РРОДД са се опрели именно на „Речника“ на Геров, когато са тълкували *харокопа* в откъса от П. Р. Славейков като ‘сръчен, похватен’, така както вероятно е направил и Л. Милетич. Съставителите на събраните съчинения на писателя от своя страна са следвали РРОДД. При евентуално установяване на още други употреби на думата с достатъчен контекст, най-вече у П. Р. Славейков, но също и у други възрожденски автори, тази хипотеза може да се потвърди или отхвърли.

В заключение ще отбележим, че във всеки голям лексикографски труд могат да бъдат допуснати неточности и недоглеждания, което е разбираемо, когато се работи с огромен по обем езиков материал. Съществуват обективни по своя характер проблеми, свързани с невъзможността да се издирят и проучат по-подробно всички корпуси от текстове и различни по характера си източници, които невинаги са лесно достъпни. Това важи в особена степен за историческите и диалектоложките трудове, речниците на редки и остарели думи, а също и за тълковните речници, обхващащи големи периоди от време, които са източник на езиков материал и за етимологичните речници. При все това авторите на подобни трудове трябва да подхождат внимателно при удостоверяването, идентифицирането и тълкуването на речниковите единици, защото всеки изработен лексикографски труд по необходимост става основа за бъдещи подобни трудове и допуснатите в предходни издания грешки могат да се „мултиплицират“¹¹ и да доведат до поява на несъществуващи, „мними речникови единици“¹², които етимолозите се налага отчаяно да обясняват в опитите си за търсене на правдоподобно етимологично тълкуване.

¹¹ „Мултиплициране на грешките“ е израз, който Б. Парашкевов използва за заглавие на своя статия, в която прави критичен преглед на някои речници на чуждите думи в българския език, в които се повтарят едни и същи грешки при обяснението на произхода на думите (Парашкевов / Parashkevov 2002).

¹² Л. Селимски многократно е обръщал внимание на включването в „Българския етимологичен речник“ на т. нар. от него „мними речникови единици“, погрешно идентифицирани в научната литература и лексикографски източници, както и на погрешно записани или разчетени от архивни източници думи и форми, представени с въображаеми, несъществуващи облици (Селимски / Selimski 2016: 35 – 36, 56 – 62, 117, 119, 146).

Източници / Sources

- Гайда 1863, 4: Гайда: сатирически вестник за свестяване на българите, № 4. <<https://plus.cobiss.net/cobiss/bg/bg/bib/1254100708>> [06.01.2024]. (Gayda 1863, 4: *Gayda: satiricheskiy vestnik za svestyavanie na balgarite*, № 4. <<https://plus.cobiss.net/cobiss/bg/bg/bib/1254100708>> [06.01.2024].)
- Захариев, Славейков 1867: Невенка, болярска дъщеря. [Прикаска]. Прекроена от Ст. Захариев. Поправена от П. Р. Славейков. Цариград: Книгопечатницата на Македония. <<http://dspace.cl.bas.bg/xmlui/handle/nls/464>> [06.01.2024]. (Zahariev, Slaveykov 1867: *Zahariev, St., P. R. Slaveykov. Nevenka, bolyarska dashteryu. [Prikaska]. Prekroena ot St. Zahariev. Popravena ot P. R. Slaveykov.* Tsarigrad: Knigopечатnitsata na Makedonia. <<http://dspace.cl.bas.bg/xmlui/handle/nls/464>> [06.01.2024].)
- Захариев, Славейков 1883: Захариев, Ст., П. Р. Славейков. Невенка, болярска дъщеря. [Прикаска]. Прекроена от Ст. Захариев. Поправена от П. Р. Славейков. Пловдив: Напредък. <<https://lit.libsofia.bg/bg/lister.php?iid=DO-8L0008842>> [06.01.2024]. (Zahariev, Slaveykov 1883: *Zahariev, St., P. R. Slaveykov. Nevenka, bolyarska dashteryu. [Prikaska]. Prekroena ot St. Zahariev. Popravena ot P. R. Slaveykov.* Plovdiv: Napredak. <<https://lit.libsofia.bg/bg/lister.php?iid=DO-8L0008842>> [06.01.2024].)
- Леков 1970: Леков, Д. Проблеми на българската белетристика през Възраждането. София: Издателство на БАН. (Lekov 1970: *Lekov, D. Problemi na balgarskata beletristika prez Vazrazhdaneto.* Sofia: Izdatelstvo na BAN.)
- Милетич 1937 = СпБАН 56: Милетич, Л. Особен принос към речника и фразеологията на източните български говори. – *Списание на Българската академия на науките*, 56, с. 43 – 87. (Miletich 1937 = SpBAN 56: *Miletich, L. Osoben prinos kam rechnik i frazeologiyata na iztochnite balgarski govori.* – *Spisanie na Balgarskata akademiya na naukite*, 56, pp. 43 – 87.)
- Славейков 1956, 2: Славейков, П. Р. Избрани произведения. Т. 2. София: Български писател. (Slaveykov 1956, 2: *Slaveykov, P. R. Izbrani proizvedeniya. T. 2.* Sofia: Balgarski pisatel.)
- Славейков 1973, 4: Славейков, П. Р. Съчинения. Пълно събрание. Т. 4. Хумор и сатира. София: Издателство на БАН. (Slaveykov 1973, 4: *Slaveykov, P. R. Sachineniya. Palno sabranie. T. 4. Humor i satira.* Sofia: Izdatelstvo na BAN.)
- Славейков 1978, 2: Славейков, П. Р. Съчинения в осем тома. Т. 2. Хумор и сатира. София: Български писател. (Slaveykov 1978, 2: *Slaveykov, P. R. Sachineniya v osem toma. T. 2. Humor i satira.* Sofia: Balgarski pisatel.)
- Славейков 1979, 3: Славейков, П. Р. Съчинения в осем тома. Т. 3. Автобиографични творби. Биографии и исторически очерци. София: Български писател. (Slaveykov 1979, 3: *Slaveykov, P. R. Sachineniya v osem toma. T. 3. Avtobiografichni tvorbi. Biografii i istoricheski ochertsy.* Sofia: Balgarski pisatel.)
- Собаджиев 1898 = СбНУ 15: Собаджиев, З. В. Материал за български речник. От Котел. – *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина*. Кн. 15. София: Държавна печатница, с. 181 – 193. (Sobadzhiev 1898 = SbNU 15: *Sobadzhiev, Z. V. Material za balgarski rechnik. Ot Kotel.* – *Sbornik za narodni umotvoreniya, nauka i knizhnina.* Vol. 15. Sofia: Darzhavna pechatnitsa, pp. 181 – 193.)

Цитирана литература / References

- Геров 1978, 5: Геров, Н. Речник на българския език. Т. 5. София: Български писател. (фототипно издание). (Gerov 1978, 5: *Gerov, N. Rechnik na balgarskiya ezik. T. 5.* Sofia: Balgarski pisatel. (fototipno izdanie).)
- Инфолекс. Синоними. Весел: Информационен портал „Инфолекс“. Синоними в българския език. Весел. <<https://ibl.bas.bg/infolex/synonyms.php>> [17 – 19.01.2024]. (Infolex. Sinonimi. Vesel: *Informatsionen portal „Infolex“.* *Sinonimi v balgarskiya ezik. Vesel.* <<https://ibl.bas.bg/infolex/synonyms.php>> [17 – 19.01.2024].)
- Македонска 1967: Македонска, Цв. Народно-разговорна лексика и фразеология в творчеството на П. Р. Славейков. – *Известия на Института за български език*, т. XIII, с. 71 – 125. (Makedonska 1967: *Makedonska, Tsv. Narodno-razgovorna leksika i frazeologiya v tvorchestvoto na P. R. Slaveykov.* – *Izvestiya na Institutata za balgarski ezik*, vol. XIII, pp. 71 – 125.)
- Нанов, Нанова 1987: Нанов, Л., А. Нанова. Български синонимен речник. София: Наука и изкуство. (Nanov, Nanova 1987: *Nanov, L., A. Nanova. Balgarski sinonimen rechnik.* Sofia: Nauka i izkustvo.)
- Парашкевов 2002: Парашкевов, Б. Мултиплициране на грешките. – *Българска реч*, № 2, с. 28 – 34. (Parashkevov 2002: *Parashkevov, B. Multiplisiranje na greshkite.* – *Balgarska rech*, № 2, pp. 28 – 34.)
- РБЕ онлайн: Речник на българския език онлайн. А – системност. <<https://ibl.bas.bg/rbe/>> [10 – 19.01.2024]. (RBE: *Rechnik na balgarskiya ezik online. A – sistemnost.* <<https://ibl.bas.bg/rbe/>> [10 – 19.01.2024].)
- РРОДД 1974: Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век. Ст. Илчев (ред.). София: Издателство на БАН. (RRODD 1974: *Rechnik na redki, ostareli i dialektni dumi v literaturata ni ot XIX i XX vek.* St. Ilchev (Ed.). Sofia: Izdatelstvo na BAN.)

- Селимски 2016: Селимски, Л. *Етјуди по етимологија и ономастика*. Велико Търново: УИ „Св. Св. Кирил и Методий“. (Selimski 2016: Selimski, L. *Etyudi po etimologiya i onomastika*. Veliko Tarnovo: UI „Sv. Sv. Kiril i Metodiy“.)
- Филипова-Байрова 1973: Филипова-Байрова, М. За някои редки и остарели думи от гръцки произход в български език. – В: *Славистичен сборник (По случай VII Международен конгрес на славистите във Варшава)*. София: Издателство на БАН, с. 279 – 285. (Filipova-Bayrova 1973: Filipova-Bayrova, M. Za nyakoi redki i ostareli dumi ot gratski proizhod v balgarski ezik. – In: *Slavistischen sbornik (Po sluchay VII Mezhdunaroden kongres na slavistite van Varshava)*. Sofia: Izdatelstvo na BAN, pp. 279 – 285.)
- Ανδριώτης 1967: Ανδριώτης, Ν. Π. *Ετυμολογικό Λεξικό τῆς Νέοελληνικῆς*. Αθήνα. (Andriwthc 1967: Andriwthc, N. P. *Etymologiko Lexiko thc Neoellhnikhc*. Athhna.)

TRACING THE HISTORY OF AN OBSOLETE GREEK LOANWORD IN BULGARIAN

Hristina Deykova

Institute for Bulgarian Language “Prof. Lyubomir Andreychin”,
Bulgarian Academy of Sciences

hristina.deykova@gmail.com

Abstract. The object of analysis in the paper is the Greek loanword *харокѡн* adj., *хорокѡна* f. (< Gr. *χαροκόπος* m. ‘joker, reveler’), which is a rare and obsolete word. Even though the loanword is not used today in the modern language, it is found in the work of writers from the 19th century. The two forms of the word are included in the Dictionary of the Bulgarian Language by N. Gerov, but with different meanings – ‘skilful, dexterous’ and ‘funny, talkative woman’, which are quite distant from each other. The paper traces the discovered forms and uses of the word in a wider context and advocates the thesis that the meaning ‘skilful, dexterous’ in Gerov’s Dictionary is unreliable and is a result of an error that is multiplied in other written sources.

Keywords: *Greek loanwords in Bulgarian; rare and obsolete words; dictionaries; semantic explanation*

Hristina Deykova
Institute for Bulgarian Language
Bulgarian Academy of Sciences
52, Shipchenski prohod Blvd., Bl. 17
Sofia 1113

<https://doi.org/10.7546/ConfIBL2024.23>